

Oslo, 3. april 2017

Høringsinnspill fra Forum for utvikling og miljø til Stortingsmelding om hav

ForUM for utvikling og miljø - et nettverk av 50 norske organisasjoner - takker for muligheten å komme med innspill, og hilser regjeringens ambisjon om å "ta en førende internasjonal rolle for bærekraftig bruk og verdiskaping, rene og sunne hav, og støtte til blå økonomi i utviklingsland" (side 9) varmt velkommen.

ForUM er glad for at norske myndigheter ønsker å ta ledelsen for gjennomføringen av bærekraftsmål 14 - livet i havet, og gratulerer med det nye forskningsfartøyet Dr. Fridtjof Nansen. Vi ser det som meget positivt at regjeringen ønsker å satse på å fremme økologiske forvaltningsplaner internasjonalt, føre havdialoger med nøkkelland, støtte satsinger på småskala bærekraftig fiske, og opprette et nytt bistandsprogram med fokus på marin forsøpling. På enkelte områder synes vi derimot at meldingen er for lite ambisiøs.

Manglende samstemthet om tiltak for å stanse klimaendringer og havforsuring

Meldingen legger stor vekt ved, og gir en riktig beskrivelse av problematikken som klimaendringer og følgende forsuring av hav leder til, blant annet for matsikkerhet og migrasjon (side 10 og 64). Den refererer også til OECDs analyse av at det er i fornybar energi, bærekraftig oppdrett, og skipsfart som særlig potensiale til sterk blå vekst ligger. Samtidig åpner den opp for nye utvinningstillatelser av olje og gass i 23. konsesjonsrunde i Barentshavet, og trekker den konklusjonen at Nordområdene forventes å spille en viktig rolle fremover for utviklingen av norske olje- og gassressurser.

Regjeringen beskriver FNs samarbeidsorgan for skipsfart, IMO som en viktig institusjon for å satse på miljøvennlig skipsfart (side 32 og 45), og framhever særlig potensialet for norsk skipsfart og industri på dette området. Dog nevnes ikke problematikken rundt at klimagassutslipp fra skipsfart ikke er regulert under Parisavtalen eller inngår i lands nasjonale klimaregnskap, og at IMO ikke har klart å lage reguleringer for skipsfart i henhold til avtalen.

Siden internasjonal transport ikke har blitt pålagt reguleringskrav under Parisavtalen er denne sektoren også utelatt fra EUs klimamål. I dag utgjør internasjonal luft- og skipsfart 6 % av de globale CO₂-utslippene, men grunnet sterk vekst og mangel på regulering, kan de innen 2050 stå for så mye som 40 % av totale globale CO₂-utslipp. For skipsfart er dette tallet estimert til 17 % av globale CO₂-utslipp (Kilde: European Parliament's Committee on Environment, Public Health and Food Safety, "Emission reduction targets for international aviation and shipping" (2015)). At disse sektorene ikke er inkludert i regnskapet for å nå målene satt i Paris-avtalen, gjør togradersmålet vanskelig å nå.

For å nå togradersmålet er det nødvendig både å redusere etterspørselen etter internasjonal transport, og å utvikle og forbedre teknologi som reduserer utslippene fra transportsektoren. Norge bør som medlemsland i rådet for IMO jobbe for å påskynde IMOs ambisjoner om utslippskutt, som i dag er ventet å komme først i 2023. Ambisjonene må være i tråd med målene satt i Parisavtalen.

I IMO bør Norge også jobbe for en global CO₂-avgift som internaliserer kostnader fra skipsfarten, enten ved å sette en avgift på drivstoff eller en avgift på utslipp. En overnasjonal avtale om avgifter kan regulere utslipp ved at havnestater stiller krav til energibruk og utslipp hos fartøy, og at fartøy må vise dokumenter på betalte avgifter når de kommer til havn. Den bør også ha en omfordelingsmekanisme, slik at utviklingsland ikke blir påført merkostnader. Norge har som verdens sjetteste sjøfartsnasjon (målt i verdi) et stort ansvar for å lede an i dette arbeidet.)

Sørge for vern av de viktigste marine økosystemene

Regjeringen beskriver i meldingen marine verneområder som et viktig verktøy for å ta vare på naturmangfoldet i havet. Norge har stor kompetanse på kunnskapsinnhenting og kartlegging av marine økosystem og bør aktivt bruke denne kompetansen for å bidra til økt kunnskap i opprettelsen av marine verneområder.

Norge har et spesielt ansvar for Arktis og bør arbeide for å ta vare på livet der. Arktis opplever allerede store endringer som følge av klimaendringene og beskyttelse av nøkkelområder vil være avgjørende for at livet der skal ha en mulighet til å tilpasse seg. Vi foreslår at Stortinget ber regjeringen om å arbeide for et nettverk av marine verneområder i Arktis. Samtidig trues livet i Arktis av oljeutslipp og det finnes ingen tilstrekkelig oljeberedskap i Arktis i dag. Vi foreslår derfor at Stortinget ber regjeringen om å arbeide for et tungoljeforbud i Arktis, på linje med det som finnes allerede i Antarktis.

Ta ekte lederskap for livet i havet og menneskene som er mest avhengige av det

I stortingsmeldingen skriver regjeringen at den vil styrke innsatsen for bærekraftig forvaltning av marine økosystem i utviklingsland og at programmet "Fisk for Utvikling" skal trappes opp. Regjeringen sier imidlertid ikke noe om hvor mye bevilgningene over programmet skal øke. Slik situasjonen er i dag er "Fisk for Utvikling" for lite ambisiøst til å skape en global endring for livet i havet. Programmet mangler en helhetlig økosystemtilnærming, har ikke et regionalt fokus og inneholder ikke tilstrekkelige tiltak for å stanse overfiske.

Vi foreslår at Norge starter et globalt utviklingsinitiativ for livet i havet med ambisjon om å stanse overfiske og sørge for beskyttelse av de viktigste marine økosystemene. Initiativet bør ha et ambisjonsnivå på høyde med klima- og skogsatsingen, og inneholde en grad av resultatbasert finansiering. Aktivitetene under "Fisk for Utvikling" vil kunne inngå som en naturlig del av et slikt initiativ.

En pillar i "Fisk for Utvikling" er næringsutvikling. Det er viktig å være oppmerksom på studier som viser at økt produksjon og handel med marine ressurser i mange tilfeller ikke har ført til bærekraftig utvikling og fattigdomsbekjempelse. *ForUM mener at meldingen bør tydeliggjøre hvordan Norges økte bistand til næringsutvikling skal sikre ivaretagelse av det overordnede målet for FFU om fattigdomsreduksjon og økt matsikkerhet. Vi anbefaler at det presiseres at mottakere av slik støtte må kunne dokumentere positiv effekt av tiltaket på fattigdom, matsikkerhet, ernæring, miljø og likestilling.* En mekanisme for å sikre dette er FAOs «Frivillige retningslinjer for sikring av bærekraftig småskala fiske i lys av matsikkerhet og fattigdomsreduksjon». Vi anbefaler at Stortinget ber regjeringen fortsette å støtte FAOs Globale program for gjennomføringen av de frivillige retningslinjene.

Trapp opp arbeidet for å stanse fiskerikriminaliteten

Norske myndigheter har stor kompetanse på fiskerikriminalitet og gjør en viktig innsats i flere multilaterale institusjoner. Fiskerikriminalitet og ulovlig, uregulert og urapportert (UUU) fiskeri er store trusler mot livet i havet, fører med seg korrupsjon, skatteunndragelse og annen kriminalitet og er et økonomisk problem for statene som blir rammet.

Regjeringen skriver i meldingen at den vil fortsette det norske arbeidet for å stanse fiskerikriminalitet. Vi savner et høyere ambisjonsnivå på feltet og foreslår at Stortinget ber regjeringen om å styrke innsatsen både med å bekjempe fiskerikriminalitet og stanse UUU-fiske gjennom relevante internasjonale organisasjoner.

Hindre at mineralutvinning ødelegger økosystem i havet

Vi savner en helhetlig tankegang når regjeringen samtidig som den vil jobbe for renere hav, fortsetter å tillate dumping av gruveavfall i sjø, og i tillegg åpner opp for gruve drift på havbunnen. Dumping av gruveavfall kveler alt liv på store områder av havbunnen i de berørte fjordene, og fører til at små partikler og kjemikalier sprer seg og kan skade livet i resten av fjorden og videre ut i havet. At den norske regjeringen i strid med internasjonal utvikling fortsetter å legge til rette for å dumpe gruveavfall i fjordene er svært skadelig for det marine livet, og svekker i tillegg Norges integritet i andre miljøspørsmål.

Det er urovekkende å se det store presset som nå både nasjonalt og internasjonalt blir lagt på å åpne opp havbunnen også for utvinning av mineraler. Inngrepene vil skje i spesielt viktige økosystemer, som f.eks rundt svarte skorsteiner som blant annet finnes langs den nordatlantiske midthavsryggen rundt Jan Mayen og Svalbard. Dette er et av verdens mest produktive havområder og et svært viktig oppvekstområde for rike fiskeressurser. Oppgraving av

havbunnen, sedimentskyer, forstyrrelse av dyreliv, toksiske effekter i vannsøylen, og endrede hydrologiske forhold er noen av effektene disse sårbare økosystemene kan bli utsatt for dersom det blir gitt løyve til mineralutvinning her. Gruvedrift har alltid vært en næring med store miljøutfordringer knyttet til naturinngrep og forurensing. I meldingen foreslår regjeringen en ny lov om mineralvirksomhet på norsk kontinentalsokkel (side 53). Dette bør erstattes av et moratorium inntil miljøutfordringene med eksisterende gruvedrift er under kontroll.

Forslag til tiltak fra Forum-fellesskapet

- Norge må støtte et internasjonalt forbud mot dumping av gruveavfall i havet, og arbeide for at **Londonkonvensjonens reguleringer også skal gjelde avfall fra landbaserte kilder.**
- Norge må innføre et nasjonalt **moratorium for gruvedrift på havbunnen**, og arbeide for det samme **internasjonalt.**
- Norge må arbeide for et **internasjonalt forbud mot bruk og frakt av tungolje i Arktiske strøk.**
- Norge bør ta internasjonalt lederskap og opprette et **resultatbasert utviklingsinitiativ for marint vern og bærekraftig bruk** av havet i utviklingsland.
- Norge bør arbeide for å etablere et varig **internasjonalt vern mot olje og gassvirksomhet i Arktiske strøk.**
- Norge må arbeide for at **internasjonal skipsfart pålegges krav om utslippskutt i tråd med målene i Parisavtalen.**
- Norske myndigheter må **styrke FAOs arbeid** for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert (UUU) fiske.
- Norge må arbeide aktivt for effektiv **implementering av avtalen for havnestatskontroll** i samarbeidsland.
- Regjeringen bør trappe opp arbeidet for **internasjonal anerkjennelse av fiskerikriminalitet** og annen miljøkriminalitet **som alvorlig kriminalitet**, styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe fiskerikriminalitet i **UNODC**, og **øke Interpols kapasitet** til å assistere utviklingsland på feltet.
- Det må kun være lov å høste **fisk til bruk i fiskefôr** fra dokumentert bærekraftige og godt forvaltede fiskerier. Overfiskede eller rødlistede arter må unngås.
- Norge bør sørge for at det opprettes et **nettverk av marine verneområder i Arktis, som blant annet må innebære at hele den arktiske iskantsonen blir beskyttet mot all industriell virksomhet.**
- Norge må lede an i de forhandlingene om vern i internasjonale farvann i **UNCLOS**, og sikre at det etableres en mekanisme for vern av disse områdene
- **Fiskeri- og havprogrammer**, inkludert programmer under Fisk for utvikling (Ffu), bør gjennomgås med blikk på å **styrke effekten av disse på fattigdomsbekjempelse**, matsikkerhet, ernæring, miljø og likestilling.
- Regjeringen bør gjøre de frivillige **retningslinjene for land, fiskeri og skoger** (Voluntary guidelines for land, fisheries and forests) og **prinsippene for ansvarlige investeringer i landbruket** (Principles for Responsible Investment in Agriculture), utviklet av FNs komite for matvaresikkerhet, **førende for norske investeringer i fiskeri- og havsektoren.**
- Norge bør prioritere **støtte til forskning som fokuserer på forbedret fiskefôr** (som ikke direkte konkurrerer med mat til mennesker), genetiske egenskaper som kan bidra til matsikkerhet og ernæring, utvikling av mer bærekraftig akvakultur, og utvikling av hele verdikjeden i utviklingsland.
- Regjeringen bør sørge for at retningslinjer, prosedyrer og regelverk for Norges **internasjonale handel og produksjon** innen fiskeri og havbruk **sikrer lokalbefolkningers rett til mat og god ernæring.**